

СПІВПРАЦЯ РУХУ З ПОЛІТИЧНИМИ СИЛАМИ В РОЗБУДОВІ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ: ПІДТРИМКА ТА КРИТИКА ЙОГО ІНЦІАТИВ

Народний Рух України має багату історію, де яскраво висвітлені як позитивні так і негативні сторінки його діяльності. Мало дослідженою залишається тема стосунків Руху із своїми опонентами та його прихильниками та їх дії направленні на підтримку та критику його ініціатив.

Окремо необхідно виділити співпрацю Руху з різними політичними силами направленні на розбудову та утвердження української державності.

Даний напрямок дослідження ще недостатньо вивчений істориками та політологами, однак є досить важливим та значимим для оцінки подій, що відбувалися і нині значним чином впливають на процеси формування основ державотворення в Україні. Розглянемо події, що відбувалися у 1994-99 роках.

Позиція Руху на протязі його діяльності, в більшості випадків, по залученню прихильників на підтримку своїх ініціатив виходила з тези, що в політиці не буває ворогів і друзів. Рух на виборах Президента в 1994 році не підтримував програми "блоку Гриньов-Кучма", з якою він переміг на виборах. Але В. Чорновіл відзначав "коли в жовтні 1994 року Президент запропонував програму економічних реформ, близьку до рухівської, комуністи від нього відвернулися, а Рух підтримав. Хоча Рух і критикує черепащачі темпи реформ і передачу їх у ненадійні руки старої посткомуністичної номенклатури." [1]

Рух не претендував на входження в консервативний уряд В. Масола, але "допомогли Президентові прийняти Конституційну угоду й самому сформувати новий уряд." [2]

Рух постійно прагнув на участь у реалізації підтриманої реформістської програми й подавав свої пропозиції, як до уряду Є. Марчука, так і потім до уряду П. Лазаренка (на посади міністрів фінансів, сільського господарства, культури, освіти, оборони, ще кількох міністерств і комітетів). Більшість пропорованих пропозицій були відхилені.

Рух, одночасно підтримавши Президента Леоніда Кучму та його програму економічних реформ, не погоджувався з деякими його постулатами.

Заступник голови НРУ професор В.Черняк заявляв: "Я не поділяю думку Леоніда Кучми про те, що в нас занадто коротка лава запасних. Це не відповідає дійсності. В Україні є серйозні фахівці і в центрі, і на місцях, які довели свою спроможність вирішувати складні проблеми. І формувати владні та управлінські структури потрібно саме з цих людей".[3]

Формування владних і управлінських структур, вважав Рух, повинно відбуватися на основі трьох П. Це -професіоналізм, патріотизм і порядність. Це була позиція, що була домінантою у рухівських діях.

В українському парламенті існувало постійне протистояння між фракціями і депутатськими групами. І коли законотворчий процес вчергове наштовхнувся на проблему навколо приєднання України до договору про Міжпарламентську асамблею СНД, то у противників вступу України до МПА – депутатських груп Верховної Ради другого скликання "Державність", "Рух", та "Реформи" відчувалася чітка політична тактика, що була в "альтернативній пропозиції про згоду стати не більш як асоційованим членом (спостерігачем) МПА", [4] то їх опоненти – комуністи, соціалісти та інші прибічники проросійського курсу стояли на одній позиції безумовного створення наддержавної політичної конструкції. Чітка та однозначна позиція груп "Руху", Державності", та "Реформ" не дозволи прийняти це питання і призводили до того, що жоден з проектів постанови не набрав потрібних голосів.

Так І.Заєць, роблячи оцінку ситуації, вказував: "Це – типова провокація, підготовлена лівими силами, насамперед комуністами та іншими шовіністами, для того, щоб довести справу до розпуску парламенту." [5]

Рух постійно реагував на антидержавні провокації представників лівих сил, що виникали в парламенті і в цьому знаходив підтримку дружніх фракцій

Так внесений депутатом І.Симоненком (група "Союз") законопроект передбачав виведення з території Севастополя українських військ, а військові формування власної країни визнавалися "окупаційними" і пропонувалось вивести їх з міста (тобто української території) до 1 червня 1997 р. з евакуацією працівників окупаційної адміністрації і членів їх сімей.

Фракції "Рух", "Реформи", "Соціально-ринковий вибір" і "Конституційний центр" з цього приводу прийняли заяву, в якій назвали проект Симоненка провокаційним та "звернулись до Генерального прокурора України з вимогою негайно провести перевірку наявності у діях І.Симоненка ознак злочину за ст.62 ККУ." [6]

Негативно сприймалось фракцією Народного Руху України разом із депутатською групою "Реформи" перебування іноземних військ на території України, так у їх спільній заяві вказувалось про необхідність внести зміни до Основного Закону України про виключення будь-якої можливості базування таких частин на території нашої держави.

"Депутати висловилися за негайне виведення російського флоту за межі України". [7]

Неодноразово доводилось реагувати у Верховній Раді України Руху та державницьким політичним силам на дестабілізуючі дії Держдуми Росії, що неодноразово порушувала своїми заявами стабільність і безпеку, створювала своїми рішеннями конфліктні ситуації. Вони виникли у зв'язку з позицією Держдуми Російської Федерації з питання розподілу Чорноморського флоту, в зв'язку з цим в парламенті України було поширено проект постанови про

підготовку пакета документів, необхідних для відмови України від Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Його "підготували шість фракцій і груп парламенту – депутатська група "Конституційний центр", група "Реформи", фракція Народного руху України, фракція "Соціально-ринковий вибір", групи "Незалежні" і "Єдність".[8]

Спільно виступали депутати від Руху, щодо депутатів-сумісників, хоч Конституція чітко регламентує, що депутатських мандатів мають бути позбавлені представники виконавчих структур і депутати інших Рад. Однак, в цьому випадку представники депутатських фракцій Руху і "Конституційний центр", серед яких більшість парламентаріїв працювали у виконавчих структурах, заблокували прийняття цих змін. "Свої дії вони пояснюють тим, що такі питання має розглядати виключно Конституційний суд." [9] Відтягування розгляду питання про сумісництво було вигідне всім 73 парламентаріям-сумісникам на завершенні своїх повноважень Верховної Ради II скликання 1994-98 р. Вони намагалися утриматися в двох кріслах, хоч рухівців там було небагато, фракція Руху тут відверто ігнорувала норму Конституції.

Після виборів парламенту III скликання в березні 1998 року фракція НРУ намагалась творити коаліції чи тимчасові союзи, таким чином долучаючи їх до вирішення законодавчих проблем. Так перед виборами керівництва парламенту Рух, СДПУ(о), НДП та "зелені" звернулися до депутатів з пропозицією обирати голову, заступників не наодинці, а в "пакеті", керуючись наявною розстановкою сил у Верховній Раді. Вони запросили представників фракцій сісти за стіл переговорів і знайти оптимальне рішення, яке б і відповідало стратегічним інтересам держави. Таке рішення, вважав В.Чорновіл, який підписав документ від імені своєї фракції, "можна знайти лише на основі рівної участі лівих, правих і центристських сил у керівництві Верховній Раді." [10] Позиція Руху була така: спікером може бути центрист, першим заступником – "лівий", а другим – "правий" претендент. Така рівновага інтересів політичних угруповань давала можливість зробити ефективною роботу законодавчого органу, але ця ініціатива не була реалізована – "пакетна четвірка" знесилася у відкритому протистоянні й у її рядах намітився розкол". [11] Після того Народний Рух висунув на пост голови Верховній Раді свого кандидата І.Зайця, НДП-В.Філенка, а соціал-демократи ввели у вирішальний бій „важку артилерію" в особі Л.Кравчука. Дехто з політиків того часу стверджував, що був це не розкол коаліції, але результат відомий – спікером став лівий О. Ткаченко. Таким чином було підтверджене старе правило непослідовності дій політиків.

Народний депутат України, член фракції Руху, доктор технічних наук, професор Л.Глухівський, коментуючи ситуацію, цю тезу підтвердив: "На жаль, створення парламентської більшості з чотирьох фракцій, на виникнення якої сподівалися рухівці, не відбулося, тому робота у ВР буде важкою". [12]

Рух, виступаючи за консолідацію, знаходив підтримку з боку НДП під час голосувань із своїх стратегічних інтересів. Під час голосування за Конституцію АРК, проти якої він послідовно виступав починаючи з перших спроб утворити автономію в Криму, потім проти включення цього положення в Конституцію України, знайшов підтримку НДП. І, як стверджував Л.Грач, Конституція АРК не набрала потрібної кількості голосів із-за "деструктивної позиції представників фракцій Руху й НДП." [13]

НРУ давав негативну оцінку діяльності лівих партій на початку сесії Верховної Ради III скликання. Висловивши свою позицію в заяві фракція Руху наголошувала: "КПУ та "Лівий центр" звинувачуються у блокуванні виборів спікера ВР, політичних спекуляціях на соціальних проблемах "[14]

З іншого боку, представники лівих сил не виключали можливості співпраці зі своїми політичними опонентами. Фракції СПУ- Сел ПУ заявляла про намір співробітничати в ряді питань з соціал-демократами й ПЗУ. А народний депутат І.Чиж "бачить можливість співробітництва навіть з Рухом" [15]

Н.Вітренко постійно піддавала критиці Народний Рух. Вона звинувачувала його в тому, що у Верховній Раді приймаються антинародні закони на догоду МВФ, та закликала до відродження СРСР, соціалістичного ладу, ліквідації президентської структури. Одночасно стверджуючи, що влада в Україні належить вчорашнім партноменклатурникам і що необхідно "позбавити депутатів їхньої недоторканості." [16] Найбільше критикуючи рухівців, ігнорувала та не підтримувала пропозицію депутата І. Юхновського про включення питання недоторканості до порядку денного.

А при обговоренні проекту постанови Верховної Ради про приєднання України до Алматинської угоди та про входження її до МПА та СНД справи доходили до прямих погроз і залякувань від лідера комуністів П.Симоненка, не відстала від нього і Н.Вітренко. Представниця "агресивних соціалістів" заявила, "що приєднання до Росії потрібне їм тому, що остання має Сибір і буде куди знову засилати рухівців та націонал-демократів." [17] Ліві були готові розтоптати будь-які інтереси України, аби знову прив'язати її до російського воза. Ця політика здачі національних інтересів значною мірою гальмувала позитивний поступ України. І консолідована позиція Руху спільно з іншими фракціями ставала на перешкоді втіленню позицій лівих фракцій та депутатів, що їх підтримували. Однак далеко не все було беззмарним на парламенському небосхилі.

Після провалу спікеріади і необрання на посаду спікера О.Бандурки, якому не вистачило 4 голоси, НРУ звинувачував у зрадництві своїх союзників з НДП. Але вона рішуче відкинула їх, взявши на себе відповідальність за зрив голосування. У виправдання з уст лідера народних демократів А.Матвієнка прозвучало: "З самого початку роботи нового парламенту, позиція НДП полягала в тому, що розподіл портфелів керівників ВР повинен відображати реальний розподіл політичних сил і підвищити дієздатність парламенту". [18]

А депутат-комуніст І. Моїсеєнко "запевняв на всю Україну, що Рух програв, що нині події у державі розвиватимуться за "лівим" сценарієм." [19]

Маючи на увазі, мабуть, те, що Україна не дочекається від нового, як і від попереднього, парламенту таких необхідних реформаторських законодавчих актів. Після обрання лівого спікера на чолі Верховної Ради, його однодумця, вона знову перетворювалася у дискусійний політичний клуб.

Рух вкотре піддавав різкій критиці комуністів вказуючи, що "комуністи самі по собі, а народ сам по собі, і що комуністи не мають національної програми." [20]

Так народний депутат- комуніст В. Песоцький, відповідаючи на закиди, категорично не погоджувався з цим, бо вважав, що з боку НРУ – це популізм.

Комуністи вбачали ситуацію в країні і її перспективи по-своєму. На думку депутата "шукати свій варіант виходу і пропонувати народу – право і обов'язок кожної партії." [21]

Рух піддавався критиці з різних боків і за співпрацю з провладними партіями також.

Так секретар Харківського обкому КПУ Л.Стрижка вказував, що критика з боку Руху, НДП і лазаренківської псевдо соціал-демократичної "Громади" не більше, ніж "перчинка у президентському борщі з пампушками", оскільки вони по суті не відокремлюють себе від правлячого режиму." [22]

Ця коаліція після виборів 1998 року складала певну сформовану політичну силу, яка протистояла лівим і тут відбулась певна структуризація політичних сил.

Проте, як відзначалось, "узгодженість дій фракцій НДП, НРУ, СДПУ(о) та ПЗУ збереглась і після їх відмови від блокування виборів." [23]

Але і у ній під час виборів голови не обійшлося без "троянського коня". Передусім цю роль "відіграли фракції зелених і об'єднаних соціал-демократів". [24]

Отже варто відзначити значний історичний досвід співпраці Руху з політичними силами у Верховній Раді України може бути корисним для багатьох політиків нашої держави. Використовуючи рухівські доробки перших років державотворення в Україні та шляхи налагодження співпраці між представниками різних політичних напрямків залишається реальна можливість використання як позитивного так і негативного досвіду на шляху розбудови основ української державності.

1.В. Чорновіл Біографія. Статті. Цитати. Київ. 2003. с.27. 2.Там само с.27. 3. Патріот України. 1996.-№ 16. 4. Політичні рифи в сесійному залі / Зубков А. // Вісті з України. -1996. – 29 лютого. 5. Добре там, де нас немає, або Що вибере Україна – Європу чи Азію? / Підготував В.Короліук // Голос України. – 1995. – 21 листопада. 6. Новые скандалы в Верховном Совете: Морозу и Симоненку угрожают уголовной ответственностью / Нестеренко С.

// Всеукраинские Ведомости.-1996. – 19 ноября. **7.** Верховна Рада слухатиме виконавців і лише потім постановить// Україна молода. – 1996. – 30 жовтня. **8.** Парламенты Украины и России пугают друг друга. Но в шоке может быть Запад // Зеркало недели . – 1996. – 19-25 октября. **9.** Проблема депутатов-совместителей – один из "аргументов" в политических играх / Бородай А. // Луганская правда. – 1997. – 21 января. **10.** Молодь України. – 1998. – 26.травня. **11.** Молодь України 1998. – 2.червня. **12.** Змішана система виборів зробила нестійким новий парламент / Записала Г. Левицька / Глухівський Л. // За вільну Україну. – 1998. – 30 червня.**13.** В водовороті конституційних страстей / Шахнюк О. // Крымская правда. – 1998. – 17 декабря. **14.** Голос України. – 1998. – 10.червня.**15.** День. – 1998. – 16 червня. **16.** Відповідь народним депутатам України Наталії Вітренко та Володимиру Марченку на їхній гастрольний візит в Чернівці 22 листопада 1998 року / Лесишин І., Поморянський М. // Буковинське віче. – 1998. – 5 грудня. **17.** Аби в Москві на Кремлі зірка не погасла? / Вівчар Б. // Галичина. – 1998. – 11 грудня. **18.** Лідер НДП розкриває деякі нюанси "спікеріади". / Левицька Г.//За вільну Україну. – 1998. – 16 липня. **19.** Ставка на себя / Шевченко Ю. // Юг. – 1998. – 15 июля. **20.** Противостояние / Беседу вела Л.Григорьева / Песоцкий Н.// Луганская правда. – 1998. – 13 июня. **21.** Там само.**22.** Время.-1997.-28.жовтня. **23.** Україна молода. – 1998. – 2.червня. **24.** Фігура нинішнього спікера є компромісною?/ Левицька Г. //За вільну Україну. – 1998. – 14 липня.